

บันทึกการประชุมวิชาการ

ประเด็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและความเหลื่อมล้ำ-ไม่เป็นธรรม ครั้งที่1

จัดโดย “เครือข่ายวิชาการพัฒนาการปฏิรูปประเทศไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ”

วันที่ 19 กันยายน 2555 เวลา 13.30-16.30 น.

ณ ห้องประชุมทิวลิป โรงแรมรามารการ์เด็นส์

วาระที่ 1 : การสร้างความเข้าใจ

การรวมตัวและกลไกป้องกันผลกระทบของ

(ดร.ชนธศ สุจารีกุล)

- ลักษณะสำคัญของอาเซียนมี 3 เสาหลัก ได้แก่ สาธารณรัฐและความมั่นคง เสาเศรษฐกิจ และเสาสังคมวัฒนธรรม
- อาเซียนแต่ดั้งเดิมในปี 1967 เน้นในเรื่องของความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงเป็นหลัก ด้วยความสั่นคลอนในช่วงสงครามเย็นจากระบบคอมมิวนิสต์ โดยสหภาพโซเวียต และเสรีนิยม โดยสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการเข้ามาอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งเมื่อประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกอยู่ภายใต้อาณานิคม จึงมีความหวงแหนในอธิปไตยและความมั่นคงเป็นอย่างยิ่ง จึงมีความพยายามรวมตัวกัน โดยมีความพยายามในการประกาศตัวว่าเป็นกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นกลุ่มประเทศที่ไม่ได้ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM- Non Align Movement) นอกจากนี้ยังมีความตกลงสนับสนุน เช่น ZOPFAN และ South East Asia Nuclear Weapon Free Zone (SANWFZ) เป็นต้น
- ต่อมาอาเซียนจึงมีความต้องการที่จะรวมตัวกันเพื่อความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น โดยใน Bangkok Declaration ในข้อหนึ่งได้ระบุถึงความร่วมมือทางการค้า สังคมและวัฒนธรรมไว้ด้วย
- ด้วยความที่การรวมตัวของอาเซียนมีความแตกต่างกันสูงด้วยระบบทางสังคม การปกครอง การพัฒนาที่มีทั้งประเทศพัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา และด้อยพัฒนา (Least Developed country) ซึ่งด้วยระดับการพัฒนาที่ต่างกัน แต่ก็ยังรวมตัวกันได้ จุดที่น่าสนใจ คือ การพัฒนาทางด้านเสรีการค้า มีการเปิดโอกาสให้ประเทศที่มีความพร้อมก่อนก็สามารถเริ่มทำเสรีการค้าไปได้ก่อน ซึ่งหลักการนี้ คือ ASEAN Minus X (ในข้อ 21 ย่อหน้า 3 ของ ASEAN Charter)

- เมื่อประเทศที่พร้อมเปิดเสรีการค้าเริ่มไปก่อนแล้วสิทธิประโยชน์ของประเทศที่ยังไม่พร้อม คืออะไรบ้าง สิ่งที่แปลกแต่จริง คือ ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกได้มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่สำคัญที่สุด คือ "การห้ามเลือกปฏิบัติ" (Unconditional MFN) กล่าวคือสมาชิกขององค์การการค้าโลกได้ให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศใด แม้จะเป็นประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกขององค์การการค้าโลกก็ตาม ก็จะต้องให้สิทธินั้นกับประเทศสมาชิกอื่นทันทีและไม่มีเงื่อนไข โดยนำประเทศที่ได้สิทธิพิเศษสูงสุดนั้นเป็นตัวตั้ง
- สิ่งต่างออกไปภายใต้อาเซียน จาก ASEAN Minus X และ Outward looking คือ เมื่อประเทศใดในกลุ่มอาเซียนที่ได้ให้สิทธิพิเศษทางการค้า โดยมีการอัตราภาษีศุลกากรเป็นพิเศษแก่ประเทศนอกกลุ่มประเทศในกลุ่มจะไม่ได้สิทธิพิเศษนั้นโดยอัตโนมัติและโดยทันที เช่น ประเทศไทยทำความตกลงกับอเมริกาให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร โดยลดอัตราจาก 20% เหลือ 10% ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องให้กับประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 9 ประเทศที่เหลือ เป็นแต่เพียงสิทธิที่ประเทศอื่นจะต้องมาทำการเจรจาว่าควรจะให้มีการลดอัตราภาษีศุลกากรเช่นเดียวกับที่ได้ให้ประเทศสหรัฐอเมริกาไป เป็นต้น แต่ก็ยังเป็น unilateral decision ซึ่งประเทศไทยจะให้หรือไม่ให้ก็ยอมทำได้ หรือเป็น conditional MFN หากประเทศไทยพร้อมที่จะทำสัญญาต่างตอบแทนจนถึงจะทำได้
- ส่วนในด้านบริการ AFAS: ASEAN Framework Agreement on Services โดยในปี 1995 มีลักษณะเหมือน WTO คือ เปิดเสรีด้านบริการ โดยใช้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ แต่ภายในกรอบของอาเซียน การให้สิทธิพิเศษสามารถให้ได้เกินกรอบความตกลงของ WTO ถ้ามีการเปิดเสรีระหว่างกัน 2 ประเทศขึ้นไป ต้องให้สิทธิพิเศษนี้กับประเทศอื่นทันทีโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ต่อมาในปี 2003 ตาม ASEAN Minus X หากประเทศในกลุ่มอาเซียนทำความตกลงเป็นพิเศษ ในกรณีเช่นนี้ประเทศที่ไม่ร่วมในข้อตกลงย่อมไม่ได้สิทธิตามที่ได้มีการตกลงกันระหว่างคู่กรณีนั้น ถ้าประเทศอื่นอยากได้สิทธินั้นด้วยก็ต้องเข้ามาเจรจาทำสนธิสัญญาขึ้นมาใหม่ ไม่ได้สิทธิประโยชน์นั้นโดยทันที ในเชิงกฎหมายนี้หากประเทศไทยเป็นหนึ่งในภาคีที่มีการเปิดเสรีภาคบริการกับอีก 2 ประเทศที่เหลือจะไม่สามารถให้ unilateral decision แก่ประเทศอื่นๆที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเจรจาในทันที ต้องมีการปรึกษากับ ประเทศที่เหลือตามสนธิสัญญาเปิดเสรีบริการที่ได้ตกลงกันไว้ก่อน
- ในเรื่องของสินค้าและบริการเท่ากับว่าเราสามารถเลือกปฏิบัติได้ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ในกลุ่มประเทศด้วยกัน และนอกกลุ่มประเทศยังมีหลักการในเรื่องของ “การค้าชายแดน” (Frontier trade) ซึ่งเป็นข้อตกลงขององค์การการค้าโลกที่เป็นข้อยกเว้น โดยที่ไม่ต้องทำความตกลงใดๆ ตามข้อ 24 ของ GATT ในส่วนของอาเซียนความตกลงที่เกี่ยวข้องกับการค้า บริการ และการลงทุน หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ จะไม่ใช่กับเรื่องการค้าชายแดนใดๆทั้งสิ้น ทำให้ตรงนี้ประเทศไทยไทยได้เปรียบเนื่องจากมี

• ข้อกังวลที่เกิดขึ้น คือ เมื่อเราเปิดเสรีการค้า เราจะเปิดทุกสินค้ารายการ หรือไม่ ซึ่งความเป็นจริง คือ ไม่ทุกรายการ โดยมีการแบ่งประเภทสินค้าออกเป็น 4 บัญชี ได้แก่

1. Inclusion List : ประเทศไหนพร้อมเปิดก็มีการค้าเสรีในสินค้าตามบัญชีนี้

2. Temporary Exclusion List (TEL): เปิดเสรีได้ แต่ยังไม่พร้อมในขณะนั้น

3. Sensitive List (SL): บัญชีอ่อนไหวที่กลุ่มประเทศอาเซียนยังไม่พร้อมเปิดเสรี เช่น ข้าว น้ำตาล รยยนต์

4. Highly Sensitive List (HSL): สินค้าที่มีความอ่อนไหวอย่างสูง มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดสำหรับประเทศนั้น เช่น ข้าว น้ำตาล

• เท่ากับสินค้าประเภทที่ 1 และ 2 มีการเปิดเสรี และมีกำหนดระยะเวลา

ส่วน 3-4 ยังไม่เปิด แต่ภายหลังต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติม มีการย้ายบัญชีจาก SL หรือ HSL ไปอยู่ TEL หรือ IL แต่หากเมื่อย้ายบัญชีแล้วไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลง ก็สามารถขอไม่ปฏิบัติตามได้ เป็นมาตรการ safeguard หรือมาตรการปกป้อง

• มาตรการ Safeguard ตาม WTO มีมาตรการเดียว คือ “normal safeguard” แต่ในอาเซียนมีอย่างน้อย 6 มาตรการเซฟการ์ด เช่น

1. Article 6 ของ CEPT (model จาก article 19 ของ GATT) แล้วใช้กลไกมาตรการพิสูจน์ โดย

1. มีพันธกรณี (obligation) เช่น สัญญาว่าลดภาษีจากข้าวโพดจาก 20 หรือ 10%

2. มีเหตุการณ์ที่คาดหมายไม่ได้มาก่อน (Unforeseen)

3. จนทำให้ all directly competitive product ล้มละลาย และ

4. เกิด serious injury เมื่อพิสูจน์ได้ครบ 3 อัน จะสามารถขอ safeguard ได้เป็นการชั่วคราว เช่น กลับไปใช้อัตราภาษีศุลกากรเท่าเดิม และดำเนินมาตรการนี้อย่างเสมอหน้า กล่าวคือใช้กับทุกประเทศที่เรานำเข้าสินค้า เช่น ข้าวโพด ทุกประเทศเท่าเทียมกัน แม้ว่าความเสียหายอาจจะเกิดจากประเทศใดประเทศหนึ่ง

2. ในส่วนของ Highly Sensitive Product ใน 1999 มี protocol แก้ไขเพิ่มเติม ให้ HSP ให้อาเซียนกำหนดว่าสินค้าใดเป็น HSP บ้าง โดยมาตรการป้องกันความเสียหายไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ดังเช่น article 6 ของ CEPT เพียงใช้หลัก “trigger level” คือ มีการนำเข้าถึงจุดๆหนึ่ง สามารถใช้มาตรการปกป้องโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ ต่อมาปี 2000 ในกรณีที่มีการย้ายบัญชีสินค้าจาก sensitive list และ highly sensitive list ไปอยู่ temporary exclusion list ต้องมีความตกลงกันเป็นพิเศษ แต่สามารถ delay transfer ได้ หรือหากปฏิบัติไม่ได้ก็สามารถขอกำคุ้มครองชั่วคราวได้ โดยสาเหตุทำให้ใช้มาตรการปกป้องได้ ว่าถ้าการ transfer นั้นทำให้เกิดหรืออาจเกิดปัญหา โดยไม่ว่า เป็นปัญหาใดๆก็ตาม เช่น economic problems ก็สามารถกล่าวอ้างขึ้นมาได้ เพื่อได้ใช้มาตรการ safeguard กล่าวได้ว่า มาตรการของอาเซียนมีความยืดหยุ่นสูงมาก เช่น ฟิลิปปินส์ได้ย้ายน้ำตาลขึ้นมาเป็น TEL แล้วเกิดปัญหา ก็มาดำเนินการขอยกเลิกในภายหลัง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศนั้น (ประชุม economic minister 2001 ที่ ฮานอย)

3. ต่อมาใน ATIGA มีการยกเลิก lists ทั้ง 4 ใช้เป็น “schedules” D และ E ทำให้สินค้าเกษตรที่ไม่ต้องแปรรูป unprocessed agricultural products ไม่จำเป็นต้องนำมายกเลิก การลดเลิกหรือไม่ให้ใช้ตามความสมัครใจ (own accord) ฉะนั้นไม่มีเรื่องต้องยก obligation แต่ต้องเกินไปกว่า balance of payment deficit เป็นต้น ฉะนั้นในแง่การเปิดตลาด ATIGA ทำให้สินค้าบางรายการไม่จำเป็นต้องอยู่ในเกณฑ์ขอยกเลิก เช่น unprocessed agricultural products ข้าว น้ำตาลต่างๆ ประเทศในกลุ่มอาเซียนตาม Bangkok declaration คือ ประเทศในกลุ่ม South East Asia ไม่ รวมถึงติมอร์เลสเต้และปาปัวนิวกินี ที่ขอเข้าร่วม ต่อมาด้วยความตกลงฉบับหนึ่งในปี 1976 หรือ TAC: Treaty of Amity and Cooperation ที่สามารถให้ประเทศอื่นๆสามารถเข้าร่วมเป็นภาคีของ TAC ได้โดยการภาคยานุวัติ (Accession) ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นต้น ความตกลงอันนี้จึงเป็นความตกลงพิเศษ แต่ก็ยังถกเถียงกันว่าความตกลงนี้จะมีความตกลงนี้เป็นตราสารอาเซียนหรือไม่

• สิ่งที่ยกข้อยกเว้นคือ นอกจาก Safeguard จะอ่อนมากแล้ว คือ ใช้ได้อย่างเสรี สามารถยกขึ้นใช้ได้ไม่

	<ul style="list-style-type: none"> • นอกจากนี้อาเซียนยังเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจ ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการทำ FTA กับประเทศนอกกลุ่มอีกหลายประเทศ ซึ่งกลายเป็น spaghetti bowl และมีการให้สิทธิพิเศษแก่คนนอกกลุ่มมากกว่าในกลุ่มตัวเอง • ระบบการระงับข้อพิพาทแต่เดิม คือ ใน ระบบ consult and consensus นอกจากนี้ยังมีการระงับข้อพิพาทโดยองค์กร เช่น CEPT, AEM แต่หลังจากที่มี ASEAN Charter มีกลไกเพิ่มขึ้นมาอีก นอกจาก consult and consensus <ol style="list-style-type: none"> 1. ข้อพิพาทเกิดจากตราสารอาเซียน และมีกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทอยู่แล้ว good office mediation, conciliation 2. ข้อพิพาท ไม่ได้เกิดจากตราสารอาเซียน ให้ใช้ตาม TAC ให้ตั้ง high council 3. จากตราสารอาเซียน แต่ตราสารอาเซียนเป็นตราสารทางเศรษฐกิจ EDSM : Enhance Dispute Settlement Mechanism 4. ข้อพิพาทเกิดจากตราสารอาเซียนแต่ไม่ได้ระบุวิธีการระงับข้อพิพาท ให้ตั้งวิธีการระงับข้อพิพาทขึ้นมาใหม่ ให้ปรึกษาหารือถ้าตกลงกันไม่ได้ ใหุ้ทธธรม์อุทธธรม์ไปที่ ASEAN Coordination Committee ทั้งนี้หากเรื่องไม่ยุติ เช่น คู่กรณีไม่ปฏิบัติตาม ให้ส่งเรื่องไปที่ ASEAN Summit for Decision
<p>บทบาทของบรรษัทข้ามชาติก่อนการเกิดขึ้น</p> <p>(ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ประเทศไทยมีการเปิดการค้าเสรีในด้านการผลิตมานานแล้ว ซึ่งต่างชาติสามารถถือหุ้นได้ 100 เปอร์เซ็นต์ในภาคการผลิต • แต่ในด้านภาคบริการมี พรบ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว อนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้นได้เพียง 49% ทั้งนี้ตัว AEC Blue Print มีเป้าให้ภายในปี2558 ต่างชาติสามารถถือหุ้นในธุรกิจบริการได้ 70% แต่จากการตีความแล้วคาดว่าไม่เป็นไปตามนั้นเนื่องจากความตกลงดังกล่าวเป็น soft law กล่าวคือ ไม่ได้เป็นกฎหมายที่มีการบังคับ แต่เป็นสิ่งที่ควรจะทำ

- ตัวเลขของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI : Foreign Direct Investment) ในประเทศไทยมีมูลค่าถึงแสนล้านบาท โดยสูงสุดในปี 2549 และปี 2550 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ามี 700 กว่าบริษัทที่เป็นบริษัทข้ามชาติ แต่จะแต่มีเพียง 55 บริษัทที่ต่างชาติมีอำนาจบริหาร โดยมีมูลค่าในตลาดถึงร้อยละ 65 ในส่วนของบริการ กล่าวคือจำนวนน้อยแต่มีขนาดใหญ่

- สิ่งที่แปลกมากคือเรามีกฎหมายจำกัดไม่ให้ต่างชาติเข้ามาถือหุ้นในตลาดบริการเกิน 49% แต่ข้อมูลที่ออกมาแสดงให้เห็นว่ากลับกันกับกฎหมาย และจากส่วนแบ่งในตลาดสะท้อนว่าเราต้องการการลงทุนจากต่างชาติมากกว่าภาคการผลิตที่เราเปิดเสรี เนื่องด้วยความต้องการด้านเงินทุน ความรู้ และเทคโนโลยี แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าพวกบริษัท foreign control เหล่านี้เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย เพราะถึงแม้เราจะจำกัดที่ 49% แต่เราไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็น Thai control เท่านั้น โดยต่างชาติสามารถถือหุ้นในอีกลำดับชั้นได้ ที่เรียกว่า indirect equity control กล่าวคือถือหุ้นผ่าน holding company ซึ่งสามารถรวมกันเป็น majority control ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย ดังนั้นในตลาดของการบริการเองจะเห็นว่าต่างชาติเข้ามาค่อนข้างมากโดยเฉพาะในตลาดโทรคมนาคม

ในด้านผลกระทบ

- แม้ว่าบริษัทข้ามชาติจะสร้างรายได้ให้แก่รัฐ แต่ในอีกทางหนึ่งก็ได้รับการสนับสนุนการลงทุนจาก BOI

- ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม บริษัทต่างชาติ ไม่ได้ทำตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมต่างไปจากบริษัทของไทย แต่ขึ้นอยู่กับว่ามีกรส่งออกสินค้านั้นหรือไม่ ถ้ามีการส่งออกจะได้มาตรฐานทั้งหมดเนื่องจากตลาดที่ส่งออกไปได้กำหนดว่าต้องได้รับมาตรฐานตามที่วางไว้ ดังนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือ อยู่ที่กฎหมายภายในประเทศ

- โดยสรุปแล้วต่างชาติมีส่วนแบ่งทางการตลาดอยู่ประมาณ 20% เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ โดยอาจมีบทบาทในการลดการผูกขาดในตลาดที่มีการกระจุกตัวสูง โดยมักจะประกอบธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง เว้นแต่ธุรกิจที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น การขุดเจาะปิโตรเลียม โดยทั่วไปมักได้เปรียบบริษัทไทย

--	--

วาระที่ 2: เชื่อมโยงประเด็นความเหลื่อมล้ำ – ไม่เป็นธรรมจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เกษตรและทรัพยากร	<p>ประเด็นหลักสำคัญที่จะสร้างความเหลื่อมล้ำ-ไม่เป็นธรรม 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสูญเสียที่ดิน : จากการสำรวจพบว่า ชาวนาและเกษตรกรกว่า 60 % ของผลเฉลี่ยทั่วประเทศ ต้องเช่าที่เพื่อทำนา และเป็นปัญหาอย่างยิ่งในเขตชลประทาน 2. ประเด็นการเปิดเสรีการค้าและการลงทุน : จากการเปิดเสรีทางการค้าที่ผ่านมามีพอมองเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่ในส่วนการเปิดเสรีการลงทุน ประเด็นสำคัญ คือ การกำหนดรายการสินค้าอ่อนไหวของประเทศไทย กำหนดไม่ตรงกับสภาพปัญหาที่เป็นจริง และกำหนดไม่สอดคล้องกับความต้องการ และผลประโยชน์ของคนกลุ่มใหญ่ในหลายกรณี เช่น กรณีการกำหนดสินค้าอ่อนไหว ในปี 51 ประเทศไทยไม่ได้กำหนดสินค้าเกษตรใดเลยเป็นสินค้าอ่อนไหว ต่อมาจึงมีการเพิ่ม และกำหนดในระดับที่น้อยกว่าประเทศอื่นมาก ทั่วๆไปจะเป็นตัวกำหนดเรื่องความมั่นคงทางอาหาร หรือความอยู่รอดของเกษตรกรรายย่อย และหากย้อนไปดูย้อนไปถึงการวิเคราะห์เรื่องผลกระทบต่อสินค้าเกษตรที่สำคัญนั้น ไม่มีการวิเคราะห์ผลกระทบต่อข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลังอยู่ในรายการที่ได้รับผลกระทบเลย ในขณะที่ปัจจุบันอยู่ในบัญชีที่ได้รับผลกระทบสูง <ul style="list-style-type: none"> • ดังนั้นข้อเสนอให้มีการคุ้มครองในช่วงที่ผ่านมาเป็นเพราะกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ที่มีอำนาจต่อรองบางกลุ่มเท่านั้น การประเมินเรื่องนี้ไม่เคยมีการศึกษา สินค้าที่ได้รับผลกระทบในปัจจุบันจากการเปิดเสรี เช่น ข้าว และข้าวโพด พึ่งมาปรากฏในภายหลัง • ในหลายประเทศจะมีการระบุไว้ กลไกสินค้าที่มีผลกระทบเรื่องความมั่นคงทางอาหาร จะถูกกำหนดอยู่ในรายการสินค้ายกเว้นที่มีความอ่อนไหวสูง แต่ประเทศไทยไม่มีการระบุไว้ 3. ปัญหาเรื่องการเจรจาสินค้า <ul style="list-style-type: none"> • บางกรณีผลประโยชน์ในการเจรจาไม่ได้คุ้มครองเกษตรกรรายย่อย แต่คุ้มครองผลประโยชน์แต่บาง
-------------------------	---

- ความบกพร่องในการวิเคราะห์สินค้าเกษตร ขาดความรู้ด้านการเกษตรอย่างแท้จริงในการวิเคราะห์ เช่น การกล่าวว่าประเทศไทยส่งออกข้าวได้สูงที่สุด แต่ในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น

- เรื่องการลงทุนที่ต่อเนื่องมาจากความตกลง AIA ซึ่งทางผู้เจรจาและกระทรวงพาณิชย์ก็เห็นว่าเรื่องดังกล่าวได้ดำเนินการมาแล้ว ซึ่งเห็นว่าการทบทวนรายการเปิดเสรีทางการดำเนินการลงทุนที่มีมาแล้วไม่จำเป็นต้องนำเข้าสู่สภาฯ ทั้งๆที่เป็นประเด็นเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา 190

- ประเด็นการเปิดเสรีการลงทุนภายใต้กรอบ ACIA

1. ด้านหนึ่งให้สิทธิการลงทุนแก่นักลงทุนชาติอื่นในอาเซียน เทียบเท่ากับสิทธิของนักลงทุนภายในประเทศ

2. ได้เปิดช่องกรอบการลงทุนให้สิทธินักลงทุนนอกอาเซียนเทียบเท่ากับในอาเซียนด้วย ซึ่งการเปิดการลงทุนอาเซียนก็เท่ากับเปิดให้กับโลกนั่นเอง เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาความพยายามของ BOI ไม่ได้มีความพยายามที่จะคุ้มครองการลงทุนภาคการเกษตรและทรัพยากรเท่าที่ควร ทั้งที่สามารถยกเว้นการลงทุนเช่นเดียวกับสินค้า ที่ผ่านมามีความเคลื่อนไหวของเครือข่ายเกษตรกรเรียกร้องให้มีการทบทวน ซึ่งมีข้อสรุปว่า ประเทศไทยควรมีการชะลอ และมีการศึกษาเรื่องนี้ก่อน โดยเฉพาะ 3 สาขาภายใต้ข้อตกลงการลงทุน ได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การปลูกป่า และการขยายพันธุ์พืช โดยต้องพิจารณาว่าประเทศไทยมีจุดยืนอย่างไรในการลงทุนเรื่องดังกล่าว

ผลกระทบเรื่องสินค้า

- ประเทศไทยมีผลผลิตสินค้าข้าวต่อไร่ต่ำที่สุดในอาเซียน ขณะที่ต้นทุนการผลิตของประเทศไทยสูงที่สุด สามารถคาดการณ์ได้ว่าเมื่อมีการเปิดเสรี โดยไม่มีมาตรการทางภาษี และโควตาแล้ว ประเทศไทยก็ไม่จำเป็นต้องผลิตข้าวและอาจจะไม่สามารถรักษาฐานการผลิตข้าวได้ด้วยซ้ำ ถ้าไม่ตระหนักถึงเรื่องความมั่นคงทางอาหารนี้ไว้ด้วยเป็นสำคัญเนื่องจากต้นทุนที่สูงและไม่มีมาตรการการคุ้มครองข้าวแต่

- หลายมาตรการที่เรากำหนดยังไม่เคยมีการได้ใช้เพื่อแก้ไขปัญหา หรือป้องกันผลกระทบ เช่น การนำเข้าเฉพาะด้านที่กำหนด การตรวจ GM หรือแม้กระทั่ง safeguard ตามข้อตกลงต่างๆ ในขณะที่หลายๆเรื่องมีผลกระทบเห็นเห็นอย่างชัดเจน
- ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นส่วนหนึ่งจากการเปิดเสรี และเนื่องด้วยฐานการผลิตของประเทศที่ไม่ได้รับการปรับปรุงเท่าที่ควรเพื่อรองรับการเปิดเสรีนั้น
- เมื่อมีการเปิดเสรี โดยโดยไม่ได้ตระหนักในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางเกษตรอย่างสำคัญ ตัวอย่างเช่น กรณีเขตการค้าเสรีไทย-จีน (early harvest) ทำให้พื้นที่การปลูกกระเทียมของประเทศไทยลดลงอย่างถาวร และขณะนี้ราคากระเทียมจีนได้เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ชาวบ้านได้สูญเสียอาชีพอย่างถาวร กรณีคล้ายกันนี้ได้เกิดขึ้นในกรณีของ NAFTA ช่วง 40 ปีที่แล้ว เม็กซิโกเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวโพดสูงที่สุด ในขณะที่ปัจจุบันกลายมาเป็นประเทศที่ต้องนำเข้าข้าวโพดกว่า 9 ล้านตัน ทั้งที่เป็นประเทศผู้ปลูกข้าวโพดเดิม และมีความหลากหลายทางชีวภาพของข้าวโพดสูง การค้าเสรีโดยผลพวงมากจากการ subsidies จากฝั่งอเมริกากลบเข้ามาเปลี่ยนภาพพจน์ของการผลิต และบริโภคข้าวโพดมาอย่างยาวนานเสียไป
- สิ่งที่ยังระวังและพิจารณาในเรื่องการลงทุนที่มีทั้งมีเทคโนโลยี แรงงาน และทุน เมื่อมีหลักที่ให้ต่างชาติมีสิทธิเทียบเท่าคนชาติ (National Treatment: NT) ซึ่งทำให้หลักของมาตรฐานเปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการใช้ทรัพยากร
- สถานะของการลงทุนโดยคนต่างชาติในประเทศไทย ที่เชื่อมโยงกับ พรบ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ในส่วนของธุรกิจที่อนุญาตเฉพาะคนไทยเท่านั้นในการประกอบกิจการ แต่มีข้อยกเว้นเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีเป็นคราวๆ ธุรกิจต่าง ๆ นั้นรวมถึงบางสาขาที่ห้ามคนต่างชาติเข้ามาด้วย แต่กลไกที่ว่ามีอีกกลไกใหญ่ คือ การส่งเสริมการลงทุน โดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)

• ตัวอย่างการเปิดเสรีเรื่องการขยายพันธุ์พืชซึ่งที่ผ่านมาเราอนุญาตให้บริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ เช่น มอนซานโต ไพออเนียร์ หรือไบเออร์ เข้ามาลงทุน โดยมีการลดภาษีทุกอย่าง เมื่อครั้งมีการเจรจาเปิดเสรีการค้าการลงทุน คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้รับทราบข้อมูลเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร และวิกฤตเรื่องสิ่งแวดล้อมก็ขอให้มีการชะลอการเปิดเสรี แต่การที่ไม่เปิดเสรีให้บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุน ด้านหนึ่งก็จะทำให้บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยผูกขาด แต่ที่จริงเรามีผู้เล่นที่เป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยเป็น partner กับบริษัทต่างชาติด้วย โดยกรณีจำพวกนี้ต้องมีการวิเคราะห์เป็นรายกรณี เช่นตามประเภทพืช ข้าว ข้าวโพด และพิจารณาผู้เล่นที่เป็นกลุ่มทุนท้องถิ่นหรือวิสาหกิจท้องถิ่นที่มีบทบาทมากขึ้นในเรื่องเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ถึงการเดินหน้าอย่างไรในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีทางการค้าการลงทุน

• ในเรื่องการผูกขาด เมล็ดพันธุ์บางอย่างจะอยู่ในมือของต่างชาติ เช่น ข้าวโพดไร่ มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ อยู่ในมือบริษัทเดียว ส่วนข้าว ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ยังไม่น่ากังวลและวิสาหกิจท้องถิ่นมีความพยายามเรื่องนี้ แต่ทั้งนี้ก็จะเกิดปัญหาทันทีเมื่อเราเปิดเสรีโดยไม่คุ้มครอง

• ผลกระทบในเรื่องของการขยายพันธุ์พืชที่มีการวิเคราะห์ 3 ประเด็นใหญ่

1. เพิ่มให้มีการมีการผูกขาดโดยบริษัทขนาดใหญ่ โดยวิสาหกิจท้องถิ่นไม่ได้รับการสนับสนุนคุ้มครองเท่าที่ควร

2. บริษัทต่างประเทศจะเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพได้ ทั้งที่กฎหมายของประเทศไทยได้ให้อำนาจสิทธิของชุมชนในการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งเกรงว่าการดำเนินการเช่นนั้นโดยไม่ป้องกันเรื่องเหล่านี้จะทำให้บริษัทต่างชาติเข้าถึงและเข้ามาใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรชีวภาพได้ โดยที่ควรจะเป็นของสหกรณ์และกลุ่มวิสาหกิจท้องถิ่นที่มีการพัฒนาอย่างยาวนาน ตัวอย่างกรณีกล้วยไม้ไทย

3. การแย่งชิงทรัพยากรนักวิจัยและการเข้ามาใช้ทรัพยากรขั้นพื้นฐานบางประการเป็นต้น เช่น การใช้น้ำเขตชลประทานจากการปลูกข้าวลูกผสมซึ่งใช้น้ำมากกว่าข้าวทั่วไปถึง 3 เท่า

• ประเด็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการปลูกป่า เป็นอีกประเด็นใหญ่เนื่องจากฐานทรัพยากรเหล่านี้มี

	<ul style="list-style-type: none">• ประเด็นการปลูกป่าชัดเจนว่ามีการแข่งขันทรัพยากร ซึ่งต้องการการปฏิรูปที่ดิน และการกระจายที่ดิน ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนอยู่แล้ว ทั้งนี้การส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีทุนสูงเข้ามาจะทำให้เป็นการเพิ่มปัญหาให้เพิ่มขึ้น• ดังนั้นการต่อสู้เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งก่อนเข้าไปสู่ประชาคมอาเซียน หรือ โดยเฉพาะประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ปัญหาที่จะเกิดขึ้นเพราะการรวมกลุ่มอาเซียนคือ ด้านหนึ่งเราจะเรียนรู้ที่จะปรับตัว แต่อีกด้านหนึ่งเรายังไม่มียุทธศาสตร์เช่นว่านั้นเลย
--	---

คุ้มครองผู้บริโภค (คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล)	<ul style="list-style-type: none">• สภาองค์กรผู้บริโภคอาเซียนมีการประชุมเพื่อเตรียมพร้อมและสร้างความร่วมมือร่วมกัน ซึ่งแม้ว่าประเด็นที่มีการหยิบยกขึ้นมาจะไม่ใช่เป็นประเด็นที่สำคัญที่สุด แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่สามารถทำร่วมกันได้ เช่น ประเด็น ความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety)• ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ หลายประเทศยังไม่มียุทธศาสตร์เพื่อผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มประเทศ CLMV (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam) เรื่องความปลอดภัยด้านอาหารนี้ และเรื่องสินค้าไม่ปลอดภัย เป็นประเด็นหนึ่งของคำประกาศกรุงเทพ (Bangkok Declaration)• แต่ความจริงปรากฏว่าเมื่อมีการปฏิเสธสินค้า ที่ประเทศหนึ่ง สินค้าเหล่านั้น (banned products) ก็จะถูกส่งไปยังประเทศที่ไม่ถูกปฏิเสธแทน เช่น ในอาเซียนมีการปฏิเสธสินค้าจากไต้หวัน ในประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย แต่ประเทศไทยถูกรัฐบาลคัดค้านไม่ให้มีการกีดกัน หรือปฏิเสธสินค้านี้ดังกล่าว เพื่อไม่ให้หยุดการนำเข้า ในขณะที่ประเทศอื่นที่มีการพัฒนาระดับเดียวกับเราได้มีการกีดกันสินค้านี้แล้ว ประเทศอื่นในกลุ่มก็ควรทำการปฏิเสธด้วย
---	---

ประเด็นการจัดการของเสีย

• เรามีประสบการณ์ที่ไม่ดีในการเจรจาเปิดการค้าเสรีที่ผ่านมา เช่น การเจรจาการค้าเสรีกับประเทศญี่ปุ่น ใน JTEPA ซึ่งญี่ปุ่นเป็นประเทศเข้ามามีส่วนในการเกิดขึ้นของอาเซียน ซึ่งญี่ปุ่นคาดหวังในเรื่องของการเข้ามาทำการค้า การลงทุน การผลิตในแต่ละประเทศที่มีถนัดในแต่ละด้าน แต่ว่าเมื่อมีการก้าวเข้ามาอีกช่วงหนึ่ง ญี่ปุ่นคาดหวังให้ประเทศในกลุ่มนี้ช่วยญี่ปุ่นจัดการขยะ โดยมีงานวิจัยที่เรียกประเทศแถบนี้ว่า recycling zone และพยายามที่จะให้มีการเจรจาการค้าให้ได้ เพื่อที่จะสามารถลดกฎระเบียบ และภาษีศุลกากรต่างๆ และนับขยะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกากของเสียต่างๆ รวมเป็นสินค้า รวมถึงของใช้ในโรงพยาบาล กากปรมาณู และเต้านเผาขยะ เนื่องจากในประเทศมีขยะล้นเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการทิ้งภายนอกประเทศ แม้มีการวิจัยว่า JTEPA ไม่ได้ส่งผลให้เราของเสียสารเคมี ของเสียอันตรายเพิ่มมากขึ้น แต่กลับพบว่าของเสียจำนวนหนึ่งไม่ได้ใช้สิทธิ JTEPA และเมื่อผนวกรวมแล้วหลังจากการมีผลของ JTEPA ของเสียจากประเทศญี่ปุ่นเพิ่มสูงขึ้นชัดเจน และมีของเสียทุกรูปแบบ

ประเด็น Medical Hub

• ประเทศไทยเป็นประเทศที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว medical tourism เข้ามา โดย JTEPA ทำให้ผู้ถือบัตรประกันสุขภาพญี่ปุ่น (บัตร โฮเก็น) สามารถนำมาใช้ในเมืองไทยได้ โดยชำระเพียง 30% เหมือนกับที่ใช้ในประเทศของตน ทำให้ตอนนี้คนญี่ปุ่นเป็นคนที่เข้ามาใช้บริการมากที่สุด แต่ปัญหานี้ในแง่มุมหนึ่งอาจจะทำให้เรามีชื่อเสียง แต่ medical hub ตรงนี้ทำให้เกิดปัญหาสมองไหล กล่าวคือทำให้เกิดการดึงแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์แพทย์จากโรงเรียนแพทย์ ต่อมาหาทางออกโดยตั้ง excellent centre สำหรับผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายค่ารักษาพยาบาล ซึ่งทำให้เกิดการชิงบุคลากรต่อกันเป็นพ่วงใน โรงเรียนแพทย์ขนาดใหญ่ ดึงแพทย์จาก โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กต่อกันไปจนไปถึงภาครัฐ โดยตอนนี้แพทย์ชนบทมีความขาดแคลนสูงมาก ส่วนในโรงพยาบาลเอกชนก็มีราคาสูงขึ้นเนื่องจากการมีราคาขึ้นไป เกิดการรักษาหลายมาตรฐาน ทำให้การกระจายแพทย์ไม่เท่าเทียม

• อาเซียนที่ผ่านมามักจะให้ความสนใจในเรื่องเศรษฐกิจ แต่หลายๆเรื่อง การออกแบบอาเซียนนั้น ไม่ได้เกิดจากสิ่งที่คนอาเซียนอยากจะได้ แต่เกิดจากการให้ความสนับสนุน technical support ที่ในบาง

	<p>ประเด็นการคุ้มครองการลงทุน</p> <ul style="list-style-type: none">• ในแง่มุมมองของความปลอดภัยทางอาหารเรามีประสบการณ์ที่ไม่ดี ในการเจรจาการค้าเสรีไทย-จีน ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นเช่นนั้นอีกในกรณีของอาเซียนที่จะเกิดขึ้นด้วย เช่นกรณีวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ตรวจสอบอาหารที่นำเข้าจากจีนก็พบสารตกค้าง สารฟอกขาวอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อแถลงข่าวออกไป จีนก็ได้รับการนำเข้าข้าวจากไทยไม่ให้ส่งออก ณ ทำเรือโดยทันที และรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ได้ออกมาแถลงว่าเราคงไม่สามารถจะนำเสนอข่าวในลักษณะนี้ได้อีกต่อไป กรณีคล้ายๆกัน เมื่อมีความสัมพันธ์ในด้านอื่น ในด้านผู้บริโภคก็จะถูกตัดทอนออกไป
<p>แรงงาน (รศ.ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงศ์)</p>	<ul style="list-style-type: none">• ฐานกำลังคนที่เป็นฐานทรัพยากรถึงปี 58 ประเทศที่มีกำลังแรงงานมาก คือ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศที่มีอัตราการเกิดสูงประชากรแรงงานช่วงวัยเด็กสูง ได้แก่ฟิลิปปินส์• ในแง่ของค่าจ้างของประเทศไทย ถือว่าแรงงานได้รับค่าจ้างอยู่ในเกณฑ์สูงเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านของเรา น่าสนใจว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานแม้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาเซียนเลย การเข้ามาของแรงงานเป็นเพราะอัตราค่าจ้างที่สูงเป็นตัวดึงดูดแรงงานให้เข้ามาเสียมากกว่า• สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่าง คือ ฐานแรงงานในอาเซียนเติบโตเร็วมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ถึง 5.6% ถ้าดูประเทศไทย 2.6 % ส่วนในประเทศกลุ่ม CLMV มีอัตราที่โตเร็วกว่าไทยเนื่องจากการที่มีทรัพยากรอยู่มาก ต้องการกำลังแรงงานสูง ตัวที่สำคัญที่สุด คือ อัตราเปลี่ยนแปลงของรายได้เพิ่มขึ้นสูงกว่า 50 % หมายความว่าอำนาจซื้อของคนในอาเซียนเปลี่ยนไป มีความสามารถในการต่อรองกับนอกกลุ่มได้ แต่ข้างในเองก็มีการแข่งขันกัน โดยปริยาย

ผลกระทบจากอาเซียน:

- มีแนวโน้มว่าต้องการแรงงานฝีมือมากกว่าแรงงานกรรมกรแน่นอน ในช่วงระยะต่อไป เนื่องจากต้องมีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีขึ้นมาอีกหลายอย่างเพื่อเป็นการลดต้นทุน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มอาเซียน

ผลดี:

- การที่เรามีสาขาการผลิต 12 สาขานำร่อง เพื่อเป็นฐานการผลิตร่วมกัน สร้างขีดความสามารถ เช่น Cluster สิ่งทอ ที่จะเป็นการสร้างงานตามความสามารถ เช่น เสื้อ 1 ตัว อาจจะทำระดมที่ประเทศหนึ่ง อีกประเทศทำปกเสื้อ และมารวมเสื้อที่ไทย เป็นต้น เป็นกรอบที่อาเซียนจะใช้ฐานทรัพยากรร่วมกัน เพื่อไปสู่กับประเทศข้างนอก หลายอย่างที่เราลดเลิกศึกษาไป จาก AEC Blueprint ก็จะเป็นประโยชน์แก่อาเซียนด้วยกัน โดยเฉพาะ priority sectors ต่างๆ หรือในเรื่องหุ้นส่วนการถือหุ้น

- การเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เป็น natural persons ตัวอย่างเช่นในเวียดนามวิชาชีพแพทย์เป็นวิชาชีพเสรีมานานตั้งแต่สมัยสงครามไม่ได้ห้ามให้มีแพทย์ต่างชาติมาตั้งโรงพยาบาล เช่น โรงพยาบาลศาสนา เป็นต้น ส่วนของประเทศไทยก็มีข้อจำกัดมาตั้งแต่สมัยก่อนแล้ว เช่น การสอบใบประกอบโรคเป็นภาษาไทย ซึ่งก็มีชาวต่างชาติสอบเป็นภาษาไทยผ่าน

- ข้อดีที่ในมุมมองของนักธุรกิจ อาเซียนเป็นสวรรค์ของนักลงทุน ทั้งจำนวนคน และทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ที่นักลงทุนไม่ว่าจะเป็นนักลงทุนไทยหรือต่างชาติก็อยากที่จะเข้ามาลงทุน และขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในด้านค่าจ้างเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ค่าจ้างภูมิภาคเราถือว่าต่ำ ก็เป็นอีกจุดที่ถือเป็นสวรรค์ของนักลงทุน

- การรวมกลุ่มของเรามีศักยภาพในด้านอุตสาหกรรมการผลิตและบริการที่มีกำลังการผลิตสูงขึ้นมา มาก เป้าหมายของการเจรจาจาก MRA 7 สาขา และ 7+1 ซึ่งมีสาขาอาชีพย่อย โดยประเทศไทยคิดในส่วนของภาคบริการที่เราต้องให้ผ่านรัฐสภาก่อนตาม พรบ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว และมาตรา 190 ตามรัฐธรรมนูญ ถึงจะลงนามได้ เพราะฉะนั้น MRA7+1 จึงไม่ได้มีการลงนาม

- ส่วนที่น่ากังวล คือ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ซึ่งเรามีจุดอ่อนในส่วนของ การบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่มีการ flow สูง เรามีสถานีที่ตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเกษตรน้อย ไม่เพียงพอ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องน่าห่วง และเราควรกระตุ้นให้เกิดการตรวจสอบมาตรฐานนี้ให้เพิ่มมากขึ้น

- ผลดีต่อ นายจ้าง นายจ้างกำลังเห็นผลดีของตลาดที่จะขยายธุรกิจ สร้างหุ้นส่วนร่วมมือเพื่อออกไปสู่กับประเทศนอกกลุ่มได้ สามารถเคลื่อนย้ายสถานประกอบการไปหาประเทศที่ต้นทุนถูกกว่าได้อย่างน้อย 8 ประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานเข้มข้น จึงมีแนวโน้มว่าธุรกิจเหล่านั้นจะย้ายฐานออกไปต่างประเทศมากขึ้น มีทางเลือกมากขึ้น

- แรงงานไทยมีทักษะสามารถ มีช่องทางการแข่งขันที่เป็นธรรมมากขึ้นภายใต้กติกาของหมู่อาเซียนด้วยกัน และได้รับการสนับสนุนให้มีการปรับตัวภายใต้อาเซียน ช่วงฝีมือที่มีมาตรฐานมีโอกาสที่จะแข่งขันในตลาดงานได้มากขึ้น สามารถหางานได้กว้างขวางมากขึ้นในหมู่อาเซียน

ผลกระทบด้านแรงงาน

- ผู้ประกอบการต้องปรับตัวมากขึ้น เนื่องจากการแข่งขันที่สูงมากขึ้น ทั้งในด้านต้นทุน และคุณภาพ และพึงมีส่วนทางธุรกิจ (รวมตัวเป็น Cluster มากขึ้น)

ประเด็นลูกจ้าง

เผชิญการแข่งขันในระดับวิชาชีพมากขึ้น ซึ่งในตำแหน่งของระดับล่างอาจมีไม่มาก แต่อาจได้รับผลกระทบทางอ้อม

แรงงานที่ไม่มีทักษะภาษาจะเสียเปรียบ แรงงานต้องปรับตัวและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ มีความเป็นนานาชาติมากขึ้น มีความพหุวัฒนธรรมมากขึ้น

- ในด้านวิชาชีพเงื่อนไขการออกไปวิชาชีพในประเทศเราก็คงมีกฎระเบียบเฉพาะ ซึ่งไม่ง่ายที่จะเข้ามา

ประเด็นแรงงานนอกจากกรอบ 7 วิชาชีพอาเซียน

- คนงานทะลักเข้ามา ตามมาซึ่งปัญหาสังคมไม่ใช่ประเด็นที่น่ากังวล
- กลไกของ MRA ที่ต้องปฏิบัติตามกฎของประเทศนั้น ปัญหาอยู่ที่กฎหมายของประเทศไทยแก้ไขได้ช้ามาก เพื่อให้สอดคล้องกับอาเซียน ไม่ว่าจะกฎหมายใดก็ตามก็ยังไม่ได้มีการขยับอย่างต่อเนื่อง เป็นไปช้ามาก
- ในส่วนของสมองไหล ประเด็นนี้ไม่น่าเป็นห่วง เช่น บุคลากรแพทย์ เพราะจากการศึกษาพบว่าทั้งระดับมาตรฐานค่าจ้าง ระบบสาธารณสุขปกตินในประเทศ และอื่นๆถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี อยู่ในอันดับรองจากสิงคโปร์ และมาเลเซียเท่านั้น หากจะมีการเสียบุคลากรก็น่าจะเป็นเฉพาะกรณีที่มีความเชี่ยวชาญสูงมากๆเท่านั้น ซึ่งก็เป็นจำนวนน้อย ที่น่าเป็นห่วง คือ เรื่องของ medical hub มากกว่าซึ่งการแก้ไขการขาดแคลนบุคลากร เช่น แพทย์ชนบทก็จะเป็นมิติของนโยบายภายในประเทศมากกว่า ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาเซียน
- พรบ.วิชาชีพ จะเป็นเครื่องมือในการปกป้องวิชาชีพตราบเท่าที่ไม่มีการแก้ไข ไม่ว่าจะมีการเปิดเสรีแบบใดก็ตาม

สิทธิในที่ดิน

- ประเทศไทยถือได้ว่าอยู่ระหว่างกลางของอาเซียน ระหว่างประเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่ยากจน และเป็นประเทศที่มีที่ดินเป็นจำนวนมากจากการศึกษาประเด็นสำคัญ คือ การอนุวัติการตามกรอบการรวมกลุ่มการค้า บทเรียนที่ได้รับโดยนำเอาตัวอย่างจากสหภาพยุโรป (EU) และ เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)
- EU ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่ร่ำรวย แต่ก็มีกรพึ่งพาจากภาคเกษตรกรรม ที่ดินเป็นทรัพย์สินที่ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งแต่ละประเทศก็พยายามที่จะให้ความคุ้มครอง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการทำให้เป็นเสรีด้วยเช่นกัน

- กลุ่มคนจนมีความต้องการในการถือครองที่ดินเป็นอย่างยิ่ง และมีเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ EU ในฐานะที่เป็นกรรวมกลุ่มทางภูมิภาคก็มีการพัฒนาระบบ “กองทุนเพื่อการพัฒนา” (development fund) เพื่อชดเชยประชาชนที่มีการสูญเสียที่ดิน
- กลุ่มสหภาพยุโรปมีกองทุนเพื่อการพัฒนาจะทำหน้าที่สนับสนุนเชิงโครงสร้างเพื่อลดช่องว่างระหว่างประเทศที่ร่ำรวยและยากจน (EU Structural Fund) เช่น การชำระระบบกฎหมาย การชดเชยความเสียหายแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการรวมกลุ่ม (ตัวอย่างกรณีราคาสินค้าตกต่ำจากการรวมกลุ่มใน โปแลนด์ และสโลวีเนีย)
- สำหรับการก่อตัวของ EU เองก็ใช้เวลานานนับทศวรรษ ในด้านหนึ่ง EU จะได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากการรวมกลุ่มของ ASEAN ซึ่งจะมีก่อตั้งสถาบันต่างๆ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งอาเซียนย่อมมีบทบาทในอาเซียน
- ในกรณีของการรวมกลุ่มอื่นๆ เช่น เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) จะพบความแตกต่างอย่างชัดเจน เนื่องจากไม่มีกรอบการทำงานเชิงสถาบัน ทั้งในด้านแรงงาน หรือที่ดิน มีทั้งแรงงานราคาถูกในเม็กซิโก หรือแรงงานราคาสูงในแคนาดาและสหรัฐอเมริกา แต่ในด้านของที่ดินเม็กซิโกได้มีการก่อตั้งสถาบันเพื่อปฏิรูปที่ดินเสร็จสิ้นก่อนการเข้าสู่ NAFTA ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือเล็กน้อย แต่เมื่อ NAFTA เกิดขึ้นจริงกลับเห็นผลกระทบด้านลบอย่างชัดเจน ดังกรณีการผลิตข้าวโพดจากการเป็นผู้ผลิตกลายมาเป็นผู้นำเข้า เป็นเหตุเนื่องมาจากการสูญเสียที่ดินทำกินเพื่อการผลิตเป็นจำนวนมาก
- ส่วนสหรัฐอเมริกาและแคนาดามีระบบการถือครองที่ดินโดยเอกชนตามรัฐธรรมนูญของประเทศ ส่วนในอาเซียนนั้นต่างออกไป เช่น ที่ดินในพม่าไม่สามารถซื้อขายได้ ที่ดินในฟิลิปปินส์ก็มีความซับซ้อน เนื่องจากชาวต่างไม่สามารถถือครองได้โดยตรงและมีระเบียบที่ขัดกันเพื่อป้องกันการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ

- การถือครองที่ดินของ EU จะสงวนเฉพาะแก่ประชาชนแห่ง EU ซึ่งเป็นรูปแบบที่แนะนำให้อาเซียนอาจใช้เป็นแบบอย่าง โดยอาจมีการจัดสรรที่ดินบางส่วนเฉพาะสมาชิกอาเซียน หรือลดการถือครองจำนวนที่ดินสำหรับกลุ่มประเทศอาเซียนที่ร่ำรวยเป็นต้น แม้แต่มาตรการคุ้มครองชั่วคราวก็อาจมีการใช้ได้ เช่น กรณีประเทศโปแลนด์ให้การถือครองที่ดินเป็นเวลา 15 ปีต่อเนื่องกัน ภายหลังจากระยะเวลาดังกล่าวจึงจะเปิดโอกาสให้ ประชาชนชาว EU อื่นๆซื้อที่ดินดังกล่าวได้ภายหลังระยะเวลาดังกล่าว

- ในกรอบของการระงับข้อพิพาท ของ EU มีระบบ EU courts ในขณะที่อาเซียนยังห่างไกลมากสำหรับระบบกฎหมายร่วม ซึ่งเมื่อกลายมาเป็นเรื่องระดับภูมิภาคจึงยังไม่มีระบบมารองรับ ในส่วนของ NAFTA เอง แม้ไม่มีระบบกฎหมายของภูมิภาค (regional legal system) แต่ก็มีข้อตกลงทวิภาคี (bilateral agreements) ซึ่งอย่างน้อยก็เป็นจุดกึ่งกลางระหว่างระบบศาลของทั้งสองประเทศที่มีข้อกำหนดเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ทำให้สรุปได้อย่างหนึ่งว่า EU มีการวางกลไกภูมิภาค ส่วน NAFTA มีมากกว่าในขณะที่กรอบของ AFTA เองยังไม่มีการลงทุนใดๆ

- ส่วนที่จะเป็นปัญหาที่พบในอาเซียน คือ การขยายตัวของเขตการค้าเสรี (FTA) ที่ไม่ใช่เพียงแค่ข้อตกลงทวิภาคี ซึ่งแม้ว่าในขณะเดียวกันจะไม่ใช่ปัญหา แต่ที่สำคัญ คือ ไม่มีการกล่าวถึงสิทธิในที่ดินในความตกลงใดๆเลย ในเรื่องของการลงทุนโดยตรงของคนต่างชาติ (FDI) ที่ทุกคนจะมีความสุขและเป็นส่วนที่มีการอนุวัติการเพื่อการเป็นประชาคม ซึ่งเป็นไปในทางความหวังว่าจะเป็นการเปิดตลาดและมีสินค้าที่มีราคาถูกลง แต่ทั้งนี้ FTA ไม่ได้พิจารณาถึงกรอบการทำงานด้านสังคมแต่อย่างใด

- การผลักดันให้รัฐบาลเอาใจใส่ในด้านสังคมเป็นสิ่งที่ดี และการมีกลไกรองรับเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เพื่อเป็นช่องทางในการร้องเรียนสิทธิ ตัวอย่างของโปแลนด์เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าแทบจะไม่มีผลกระทบเชิงลบเกิดขึ้น ในกรณีนี้เป็นผลมาจากกรอบงานซึ่งเป็นระบบของ EU ที่สามารถบรรเทาจุดอ่อนทางสังคม อย่างไรก็ตามในระยะยาวกลไกการบรรเทาความเสียหายก็ไม่ใช่ทางออก เพราะความสามารถในการจ่ายเพื่อเยียวยาไม่สามารถทำได้ตลอดไป สิ่งที่ต้องการคือการผสมผสาน ASEAN Social Framework เข้าด้วยกัน เพื่อที่จะลดการฝักใฝ่และช่วยการกระจายรายได้

- บทเรียนที่เกิดขึ้นใน NAFTA ที่ประเทศเม็กซิโกในช่วงแรกนั้นเกิดผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรง

• ทั้ง AFTA และ FTA ทั้งหลายต่างก็ละเลยบริบททางสังคม การตอบคำถามว่าประเทศไทยพร้อมแล้วหรือไม่ ก็ต้องตอบว่าพร้อม แต่เฉพาะสำหรับนักลงทุนต่างชาติ และปัญหาใหญ่ที่ยังไม่ถูกจัดการ คือ ปัญหาการปรองดองของชาติ ต่างชาติกำลังมองหาเสถียรภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งมาตรการทางสิ่งแวดล้อม และอื่นๆที่ยังไม่สอดคล้องกันกับ ASEAN จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เกิดขึ้นในอนาคต

• สิ่งที่ต้องทำเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ การจัดสรรที่ดินให้แก่กลุ่มคนยากจนชาติที่ดินทำกินซึ่งต้องหาวิธีที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและเห็นพ้องต้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในที่ดินของคนต่างชาติที่จำเป็นที่จะต้องมีการวางระเบียบกำกับอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้หากเป็นไปได้ควรจะเป็นการกำกับไม่ใช่การหวงกั้น และพึงมีการชดเชยในกรณีการสูญเสียที่ดินด้วย

• นอกจากนี้การเชื่อมโยงและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ต้องมีการอภิปรายทั้งในเชิงของเสรีนิยมและลัทธิคุ้มครอง (liberalization and protectionism) และสิ่งที่ได้ขาดหายไป คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ควรเข้ามาแต่แรกเริ่ม อีกทั้งยังขาดในส่วนของการปฏิบัติตามแผนแม่บทการเชื่อมโยงอาเซียน (ASEAN Master Plan of Connectivity)